

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIŲ ĮSTAIGA

ATASKAITA DĖL TEIKTŲ REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO EIŠIŠKIŲ ASMENS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS CENTRO GLOBOS SKYRIUJE VERTINIMO

2015-05-13 Nr. 2015/1-49

Vilnius

I. BENDRA INFORMACIJA APIE 2014 M. RUGSĖJO 19 D. ATLIKTĄ PATIKRINIMĄ IR 2015 M. BALANDŽIO 21 D. PAKARTOTINIO VIZITO METU NUSTATYTAS APLINKYBES

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriams vykdant nacionalinę kankinimų prevenciją, patarėjai Kristina Brazevič, Juras Taminskas ir vyriausioji specialistė Deimantė Karužienė atliko jiems Seimo kontrolieriaus, Įstaigos vadovo Augustino Normanto pavestas užduotis ir 2014 m. rugsėjo 19 d. vertino apgyvendinimo Eišiškių asmens sveikatos priežiūros centro globos skyriuje (toliau vadinama – įstaiga) sąlygas ir žmogaus teisių jame padėtį. Po šio patikrinimo 2015 m. sausio 15 d. surašytoje ataskaitoje Nr. 2014/1-60(26) „Dėl žmogaus teisių padėties Eišiškių asmens sveikatos priežiūros centro globos skyriuje“¹ buvo užfiksuoti trūkumai, dėl kurių galimai pažeidžiamos žmogaus teisės, ir pateiktos rekomendacijos šiuos trūkumus pašalinti.

2. Pažymėtina, kad Seimo kontrolierių pateiktų rekomendacijų įgyvendinimo kontrolė yra labai svarbus nacionalinės kankinimų prevencijos aspektas, kuris leidžia nustatyti, ar rekomendacijos buvo įgyvendintos ir kokių konkrečių veiksmų institucija ėmėsi, siekdama jas įvykdyti. Vienas veiksmingiausių būdų patikrinti, kaip rekomendacijos buvo įgyvendintos – pakartotinis lankymasis laisvės apribojimo vietose. Pakartotinių vizitų metu siekiama išsiaiškinti Seimo kontrolierių pateiktų rekomendacijų įgyvendinimo rezultatus.

3. Vykdydami rekomendacijų įgyvendinimo kontrolę ir Seimo kontrolieriaus, Įstaigos vadovo A. Normanto pavestas užduotis, Seimo kontrolierių įstaigos patarėjai Kristina Brazevič, Juras Taminskas ir vyriausiosios specialistės Deimantė Karužienė bei Eglė Mekaitė 2015 m. balandžio 21 d. dar kartą lankėsi įstaigoje, siekdami įvertinti, kaip įgyvendinamos Seimo kontrolieriaus 2015 m. sausio 15 d. ataskaitoje Nr. 2014/1-60(26) pateiktos rekomendacijos.

4. Atlikus pirmiau nurodytus veiksmus, nustatytos toliau išdėstytos aplinkybės.

4.1. Dėl pakankamos personalo sudėties ir skaičiaus

4.1.1. Pirmą kartą apsilankius įstaigoje buvo nustatyta, kad gyventojams nėra užtikrinta jų poreikius atitinkanti personalo sudėtis ir skaičius (buvo neužpildyti vidaus ligų gydytojo, kineziterapeuto, socialinio darbuotojo etatai, taip pat bendrosios praktikos slaugytojo ir slaugytojo padėjėjo etatai), todėl pateikta rekomendacija imtis priemonių užtikrinti teisės aktų reikalavimus atitinkančią gyventojams socialinę globą teikiančio personalo sudėtį ir skaičių. Teikdama

¹ Prieiga internete: <http://www.lrski.lt/images/dokumentai/2014-09-19%20Eiiki%20asmens%20sveikatos%20prieiros%20centro%20Globos%20skyrius%20Nr%20%202026.pdf> (žiūrėta 2015 m. balandžio 30 d.)

informaciją apie šios Seimo kontrolieriaus rekomendacijos įgyvendinimą įstaiga nurodė, kad papildomai buvo įdarbinti 2 socialiniai darbuotojai (1,5 etato).

4.1.2. Pakartotinai apsilankius įstaigoje buvo nustatyta, kad iš tiesų buvo įdarbinti 2 socialiniai darbuotojai. Pabendraurus su gyventojais šie nurodė, kad padidėjus darbuotojų skaičiui pagerėjo gyvenimo kokybė.

4.1.3. Atsižvelgiant į tai, kad vidaus ligų gydytojo, kineziterapeuto, bendrosios praktikos slaugytojo ir slaugytojo padėjėjo etatai nėra užpildyti, darytina išvada, kad Seimo kontrolieriaus rekomendacija įvykdyta tik iš dalies.

4.2. Dėl individualių socialinės globos planų sudarymo

4.2.1. Per 2014 m. rugsėjo 19 d. patikrinimą įstaigoje peržiūrėjus gyventojų asmens bylas nustatyta, kad gyventojams pagal įvertintus poreikius nesudaromi individualūs socialinės globos planai (toliau vadinama – ISGP). Įstaigos direktoriui buvo rekomenduota užtikrinti, kad visiems gyventojams jie būtų sudaryti ir, juos sudarant, būtų užtikrintas kiekvieno asmens dalyvavimas bei atsižvelgta į jo nuomonę. Įstaigos atsakyme dėl pateiktų rekomendacijų įgyvendinimo buvo nurodyta, kad ISGP sudaromi kas ketvirtį, jie derinami su kiekvienu gyventoju atskirai, atsižvelgiant į jo poreikius, įgūdžius.

4.2.2. Pakartotinio patikrinimo metu nustatyta, kad visų gyventojų ISGP yra rengiami. Buvo atkreiptas įstaigos socialinių darbuotojų dėmesys į tai, kad vienas pagrindinių socialinės globos teikimo principų yra kiekvieno gyventojų dalyvavimo sprendžiant visus socialinės globos organizavimo ir teikimo klausimus bei bendradarbiavimo su juo, ir pagal galimybes turi būti užtikrinamas asmens ar jo globėjo, rūpintojo, kitų šeimos narių ar artimųjų giminaičių dalyvavimas sudarant, peržiūrint ir tikslinant ISGP (Socialinės globos normų aprašo 4 priedo 4.4 papunktis). Neįgalieji visais atvejais turi teisę būti laikomi teisės subjektais, jie turi teisinį veiksnumą lygiai su kitais asmenimis visose gyvenimo srityse, valstybės imasi priemonių, kad suteiktų neįgaliesiems galimybę pasinaudoti pagalba, kurios jiems gali prireikti įgyvendinant savo teisinį veiksnumą, ir užtikrina, kad priemonėmis, susijusiomis su teisinio veiksnumo įgyvendinimu, būtų paisoma asmens teisių, valios ir pageidavimų (Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos 12 straipsnis). Darbuotojai pažadėjo užtikrinti, kad sudarant ISGP pagal individualias galimybes dalyvautų visi gyventojai.

4.2.3. Įvertinus tai, kas išdėstyta pirmiau, konstatuotina, kad įstaiga šios rekomendacijos dar neįgyvendino.

4.3. Dėl įstaigos darbuotojų reagavimo į gyventojų prašymus

4.3.1. Atliekant patikrinimą 2014 m. rugsėjo 19 d. buvo nustatyta, kad įstaigos darbuotojai netinkamai reagojo į gyventojų pagalbos prašymą susisiekti su artimaisiais, todėl kilo abejonių, ar darbuotojai tinkamai reaguoja į kitų gyventojų prašymus, ar pakankamai skatina juos palaikyti socialinius ryšius su šeima ir artimaisiais. Buvo pateikta rekomendacija užtikrinti, kad darbuotojai visuomet tinkamai reaguotų į gyventojų pagalbos prašymus, skatintų juos būti kuo savarankiškesniais, palaikyti socialinius ryšius su šeima ir artimaisiais. Teikdama informaciją apie šios Seimo kontrolieriaus rekomendacijos įgyvendinimą įstaiga nurodė, kad visi darbuotojai noriai ir operatyviai reaguoja į gyventojų kreipimusis, tarpininkauja (atstovauja, gina globotinių teises ir interesus), taip pat socialinių darbuotojų kabinete galima susipažinti su Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija, paskaityti naujausius straipsnius apie socialinius įgūdžius.

4.3.2. Pakartotinai apsilankius įstaigoje buvo nustatyta, kad:

4.3.2.1. gyventojų teigimu, situacija yra pagerėjusi – darbuotojai greičiau ir operatyviau reaguoja į jų prašymus, geranoriškiau jiems padeda;

4.3.2.2. socialinių darbuotojų kabinete nebuvo sudarytos galimybės susipažinti su Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija, paskaityti naujausius straipsnius, susijusius su socialiniais įgūdžiais.

4.1.3. Vertinant tai, kas išdėstyta pirmiau, darytina išvada, kad įstaiga Seimo kontrolieriaus rekomendaciją įgyvendino tik iš dalies.

4.4. Dėl gyventojų galimybės pateikti prašymus, skundus ar pareiškimus įstaigos administracijai

4.4.1. Atliekant patikrinimą 2014 m. rugsėjo 19 d. apklausti gyventojai teigė, kad darbuotojai jų neinformuoja apie galimybę įstaigos administracijai pateikti prašymus, skundus ir kt. Įvertinus informaciniuose stenduose patalpintus pranešimus buvo nustatyta, kad ir juose nėra pateiktos informacijos apie galimybę pateikti prašymus arba skundus. Įstaigos direktoriui buvo rekomenduota užtikrinti, kad gyventojams būtų sudarytos tinkamos sąlygos įstaigos administracijai pateikti prašymus, skundus ir kt.: naujai atvykę gyventojai būtų supažindinami su tokia galimybe, informacija apie tai būtų patalpinta informaciniuose stenduose ir teikiama darbuotojų.

4.4.2. Atliekant pakartotinį patikrinimą, įvertinus į įstaigą atvykusių naujų gyventojų informavimą, nustatyta, kad 2015 m. į įstaigą atvykęs gyventojas buvo darbuotojų informuotas apie galimybę kreiptis į įstaigos administraciją ir žodžiu, ir raštu. Tačiau informacija apie galimybę teikti skundus, prašymus ir kt. informaciniuose stenduose nebuvo patalpinta.

Pažymėtina, kad nepakanka žodžiu supažindinti gyventojus su teise kreiptis į socialinės globos įstaigos administraciją, personalą ar institucijas už socialinės globos įstaigos ribų. Siekiant, kad ši informacija būtų nuolat prieinama, būtina ją pateikti gyventojams matomoje ir lengvai prieinamoje vietoje.

4.4.3. Vertinant tai, kas išdėstyta, tenka konstatuoti, kad Seimo kontrolieriaus rekomendacija įgyvendinta tik iš dalies.

4.5. Dėl gyventojų privatumo užtikrinimo

4.5.1. Atliekant patikrinimą 2014 m. rugsėjo 19 d. buvo nustatyta, kad gyventojams, kurie nekelia pavojaus savo arba kitų asmenų saugumui, nesudaryta galimybė užsirakinti savo gyvenamajame kambaryje, todėl ribojama jų teisė į privatų gyvenimą. Atsižvelgiant į tai, buvo rekomenduota, įvertinus gyventojų sąmoningumą, tokią galimybę sudaryti. Teikdama informaciją apie pateiktą rekomendaciją įgyvendinimą įstaiga savo rašte nurodė, kad gyventojams tokią galimybę užtikrins.

4.5.2. Pakartotinai apsilankius įstaigoje buvo nustatyta, kad kai kurių kambarių duryse buvo įrengtos spynos, gyventojams, kurie nekelia pavojaus savo arba kitų asmenų saugumui, išdalinti raktai. Tačiau pažymėtina, kad, paprašius parodyti, kur laikomi atsarginiai raktai nuo rakinamų kambarių, darbuotojai to padaryti negalėjo.

4.5.3. Vertinant tai, kas išdėstyta pirmiau, konstatuotina, kad įstaiga rekomendaciją įgyvendino, tačiau būtina atkreipti dėmesį į tai, jog, siekiant užtikrinti gyventojų saugumą, būtina visus raktus laikyti tokioje vietoje, iš kurios, esant reikalui, darbuotojai juos nedelsiant galėtų paimti ir atrakinti kambario duris.

4.6. Dėl galimybės savarankiškai pasigaminti maisto

4.6.1. 2014 m. rugsėjo 19 d. apsilankius įstaigoje buvo nustatyta, kad joje įrengta virtuvėlė, kuria gyventojai gali naudotis, ir taip jie skatinami būti savarankiškesni. Tačiau atliktus faktinį vertinimą vietoje pastebėta, kad sąlygos gaminti maistą nėra tinkamos – virtuvėje trūko indų ir įrankių. Todėl buvo padaryta išvada, kad įstaigoje įrengtoje virtuvėlėje sąlygos gyventojams

patiems pasigaminti maisto yra netinkamos, ir pateikta rekomendacija imtis priemonių užtikrinti, kad būtų sudaryta daugiau galimybių gyventojams patiems gaminti maistą. Informuodama apie pateiktą rekomendacijų įgyvendinimą įstaiga nurodė, kad gyventojams, prižiūrimiems personalo, bendroje virtuvėje galima pasigaminti įvairių užkandžių, tam yra inventoriūs, puodeliai, virduliai ir kiti indai, reikalingi maistui gaminti.

4.6.2. Pakartotinio vizito metu faktiškai patikrinus pirmiau nurodytas aplinkybes nustatyta, kad iš tiesų bendroje virtuvėje yra maisto gaminimui reikalinga įranga – viryklė, puodai ir pan. Tačiau, darbuotojų teigimu, gyventojai dėl savo sveikatos būklės neturi poreikio savarankiškai gaminti maistą. Dažniausiai jie tik naudojami virtuvėje esančiu šaldytuvu. Nurodytieji puodeliai ir virduliai yra gyvenamuosiuose kambariuose.

4.6.3. Todėl konstatuotina, kad, neskatindami gyventojų kuo dažniau naudotis virtuve, Globos namai šią rekomendaciją įgyvendino iš dalies.

4.7. Dėl gyvenamosios aplinkos

4.7.1. 2014 m. rugsėjo 19 d. atlikus patikrinimą padaryta išvada, kad gyvenamųjų kambarių aplinka nėra pakankamai artima namų aplinkai: kambariai niekuo nesiskyrė nuo stacionarių asmens sveikatos priežiūros paslaugų įstaigos palatų. Buvo rekomenduota imtis priemonių užtikrinti, kad gyvenamoji aplinka būtų kuo artimesnė namų aplinkai. Informuodama dėl pateiktų rekomendacijų įgyvendinimo įstaiga nurodė, kad imtasi priemonių, jog gyvenamoji aplinka būtų artima namų aplinkai: ant palangių pastatyta gėlių vazonų, ant langų pakabintos užuolaidos, dauguma gyventojų turi televizorius, kambariuose yra spintos rūbams, kiti būtini baldai, paveikslai.

4.7.2. Pakartotinai apsilankius įstaigoje nustatyta, kad kambariuose iš tiesų yra visi išvardinti daiktai (dėl televizorių pažymėtina, kad tai gyventojų asmeninė nuosavybė, bet, pvz., gedimo atveju darbuotojai pasirūpina taisymu).

4.7.3. Įvertinus tai, kas išdėstyta pirmiau, laikytina, kad ši rekomendacija buvo įgyvendinta, kiek tai įmanoma esamomis materialinėmis sąlygomis ir atsižvelgiant į tai, kad ši įstaiga ne įsikūrusi atskirai, o yra ligoninės skyrius.

II. PAPILDOMAI NUSTATYTI TRŪKUMAI

5. Vykdamas Seimo kontrolieriaus rekomendacijų įgyvendinimo kontrolę buvo pastebėti papildomi trūkumai, susiję su *gyventojų asmeninių lėšų apsauga*, dėl kurių galimai pažeidžiamos žmogaus teisės.

5.1. Pakartotinai apsilankius įstaigoje iš kai kurių gyventojų gauti skundai dėl pašalpus mokėjimo. Asmenys skundėsi, kad pašalpos pervedamos į sąskaitą banke, tačiau jie patys neturi prieigos prie savo sąskaitų – banko korteles, jų PIN kodus turi įstaigos darbuotojos ir būtent jos atlieka grynųjų pinigų išėmimo operacijas bankomatuose. Gyventojų nuomone, jie turėtų patys disponuoti savo banko kortelėmis ir atlikti jomis pinigų operacijas (ypač, jeigu jie gali patys judėti ir nuvykti į banko skyrių ar bankomatą). Gyventojai taip pat teigė, kad gryniesi pinigai išimami ir jiems perduodami nereguliariai, be to, jie nežino, kiek tiksliai pinigų lieka sąskaitoje, nes informacijos apie tai (pvz., banko sąskaitos išrašų) negauna.

5.2. Šiuo klausimu įstaigos vadovas nurodė, kad pašalpos iš tiesų pervedamos į gyventojų sąskaitas banke. Prieigą prie banko kortelių turi įstaigos darbuotojos, jos kartą per savaitę atlieka grynųjų pinigų išėmimo operacijas ir atitinkamas pinigų sumas perduoda gyventojams. Paprašius, gyventojams pateikiami pirktų vaistų kvitai, sąskaitų išrašai. Kontrolė vykdoma visų pirma siekiant užtikrinti, kad gyventojai turėtų pakankamai pajamų vaistams ir kitiems būtiniausiems poreikiams (kadangi, įstaigos vadovo teigimu, daug gyventojų turi priklausomybės nuo alkoholio problemą, suteikus jiems neribotą prieigą prie finansinių išteklių kiltų grėsmė, kad visus pinigus išleis savo priklausomybei tenkinti).

5.3. Vis dėlto manytina, kad, siekiant skaidrumo ir norint išvengti bet kokių abejonių dėl darbuotojų sąžiningumo, vertėtų pačios įstaigos iniciatyva banko sąskaitų išrašus gyventojams teikti reguliariai, pvz., kas mėnesį.

III. IŠVADOS

6. Apibendrinant pirmiau šioje ataskaitoje nurodytas aplinkybes, susijusias su žmogaus teisių padėtimi Eišiškių asmens sveikatos priežiūros centro globos skyriuje, ir atsižvelgiant į 2015 m. sausio 15 d. ataskaitoje Nr. 2014/1-60(26) pateiktas rekomendacijas, nustatyta:

6.1. *Igyvendintos rekomendacijos:*

6.1.1. dėl gyventojų privatumo užtikrinimo (žr. 4.5 punktą);

6.1.2. dėl gyvenamosios aplinkos (žr. 4.7 punktą).

6.2. *Iš dalies įgyvendintos rekomendacijos:*

6.2.1. dėl pakankamos personalo sudėties ir skaičiaus (žr. 4.1 punktą);

6.2.2. dėl įstaigos darbuotojų reagavimo į gyventojų prašymus (žr. 4.3 punktą);

6.2.3. dėl gyventojų galimybės pateikti prašymus, skundus ar pareiškimus įstaigos administracijai (žr. 4.4 punktą);

6.2.4. dėl galimybės savarankiškai pasigaminti maisto (žr. 4.6 punktą).

6.3. *Neįgyvendintos rekomendacijos:*

6.3.1. dėl ISGP (žr. 4.2 punktą).

IV. REKOMENDACIJOS

7. Seimo kontrolierius, atsižvelgdamas į atlikus pakartotinį patikrinimą nustatytas aplinkybes, ir vadovaudamasis LR SKĮ 19¹ straipsnio 4 dalies 7 punkto ir 6 dalies nuostatomis, Eišiškių asmens sveikatos priežiūros centro direktoriui Miroslavui Duchnevič rekomenduoja imtis priemonių užtikrinti, kad:

7.1. šios ataskaitos III dalies 6.2 ir 6.3 punktuose išdėstytose išvadose nurodytos iš dalies įgyvendintos arba neįgyvendintos rekomendacijos būtų tinkamai įvykdytos;

7.2. siekiant išvengti bet kokių abejonių dėl darbuotojų sąžiningumo disponuojant gyventojų lėšomis, gyventojams reguliariai (pvz., kas mėnesį) būtų teikiami jų banko sąskaitų išrašai.

Apie Seimo kontrolieriaus rekomendacijų nagrinėjimo rezultatus (pateikiant rekomendacijos įgyvendinimo priemonių planą) informuoti iki 2015 m. birželio 19 d.

Seimo kontrolierius, Įstaigos vadovas

Augustinas Normantas